

Morris Nitsun (1943-2022), een zachtmoedige rebel

Vlak voor het uitkomen van zijn laatste boek overleed Nitsun Morris, een groot vakman die bewoog tussen destructie en creatie.

Door **Monique Leferink** op Reinink

De dood van Morris Nitsun, psychotherapeut en groepsanalyticus, is een groot verlies. In de eerste plaats voor zijn partner, zijn familie en vrienden. Daarnaast voor de leden van de Group Analytic Society International (GASi) en de International Association for Group Psychotherapy and Group Processes (IAGP), de vele kunstenaars met wie hij samenwerkte en alle cliënten en opleidingen voor wie hij van betekenis was.

Morris Nitsun staat bekend als een rustige, vriendelijke en bescheiden man. Vier jaar lang leidde hij iedere maand op zaterdag een groepsanalytische groep in Amsterdam of Haarlem, waaraan ik samen met een aantal collega's heb deelgenomen. We leerden hem kennen als diepmenselijk en zeer betrokken, open, wijs, intelligent, creatief en als iemand met een groot gevoel voor schoonheid en voor de betrekkelijkheid van het bestaan. Hij genoot ervan door het raam van de bovenverdieping van het grachtenpand in Amsterdam naar buiten te kijken, naar hoe het licht in de verte over de daken van de huizen viel. Zijn verlangen naar schoonheid zien we eveneens terug in de vele schilderijen die hij maakte: landschappen, zeegezichten en stillevens. Tot hij vlak voor de coronapandemie het roer omgooide en in zijn schilderijen op een zeer intuïtieve en expressieve manier naar buiten begon te brengen wat er innerlijk in hem leefde.

Zijn levensgeschiedenis en professionele geschiedenis heb ik eerder al geschetst in het In Memoriam in de Nieuwsbrief van de NVGP van 21-11-2022 en opnieuw, meer uitvoerig, in mijn bespreking van zijn laatste boek in dit nummer: *A psychotherapist paints, Insights from the border of art and psychotherapy*.

In deze nagedachtenis wil ik stilstaan bij de vernieuwing die Morris Nitsun steeds heeft gezocht en in veel opzichten ook heeft gebracht. Hij was iemand die, hoewel bescheiden, ook tegen heersende opvattingen in durfde te gaan. In die zin kun je hem zien als een zachtmoedige rebel, iemand die wist wat hij wilde bereiken, al moest dat tegen de stroom in, een rebel met een doel.

Terugblikkend op zijn leven valt me een aantal dingen op. Als kind in een Joods gezin, waarin beide ouders door de Holocaust een zeer belaste voorgeschiedenis hadden, opgroeiend in de benauwende atmosfeer van de apartheid in Zuid-Afrika, begon hij naast zijn school en studie te schilderen. In zijn eerste schilderij met olieverf, *Preparing a meal* (1960) maakt een ouder echtpaar gezamenlijk het eten klaar. Hier zien we de ambivalente blik van een adolescent, enerzijds betrokken en warm, anderzijds met afstand. Een afstand die hij vervolgens letterlijk zou nemen door na het winnen van een beurs voor een kunststudie, naar Londen te vertrekken. Nitsun was toen 23 jaar oud. Het hem terneerdrukkende Zuid-Afrika stond waarschijnlijk zijn verdere ontwikkeling in de weg, geschokt als hij was door de apartheid, de repressie en de strikte regels van het Joodse geloof, die hem geen enkele ruimte gaven voor het ontdekken van zijn (homo)seksualiteit.

In Londen koos hij voor een baan als klinisch psycholoog, waarin hij al snel succes had en veel erkenning kreeg. Daarnaast deed hij een parttime opleiding in de schilderkunst die hij bekostigde met zijn studiebeurs.

Na in psychoanalyse te zijn geweest, koos hij ervoor de analytische opleiding te doen. Aanvankelijk werd hij geweigerd, vanwege zijn homoseksualiteit. Later, toen visies wat veranderden en hij zich niet uit het veld liet slaan, werd hij alsnog aangenomen. Het was het begin van een lange, zeer vruchtbare carrière, zowel nationaal als internationaal.

Zijn professionele doorbraak vond plaats in 1996 met het boek *The Anti-Group: Destructive forces in the group and their creative potential*. Daarin reageerde Nitsun op Foulkes, die in zijn ogen de groep teveel idealiseerde. Nitsun staat in dit boek stil bij tal van elementen die, wanneer niet tijdig ondervangen, zich kunnen ontwikkelen tot een destructieve kracht in de groep. Met dit boek brak hij internationaal door vanwege zijn vernieuwende en baanbrekende visie op de schaduwzijde van groepen. Met het wijzen op de destructieve kracht die er in groepen kan ontstaan, schudde hij de groepstherapeutische wereld wakker. Tegelijkertijd bood hij hoop: in deze destructieve krachten school een potentieel, een vermogen tot groei. De basis voor het ontstaan van dit boek ligt waarschijnlijk in zijn vroege, persoonlijke ervaringen met geweld tijdens de apartheid. Hierdoor kwam hij al jong in aanraking met polarisatie en destructie. Vernieuwend is ook zijn benadrukken van de creativiteit die schuilt in destructie. Creatie werd een reddingsboei,

in zowel zijn persoonlijke als professionele leven.

Opvallend genoeg volgden hierna twee boeken die juist de aantrekkingskracht van een groep benadrukten: *The group as an object of desire: Exploring sexuality in group psychotherapy* (2006) en *Beyond the Anti-Group: Survival and transformation* (2015).

Een heen en weer bewegen tussen destructie en verlangen lijkt kenmerkend voor veel van Nitsuns werk, zowel in de boeken die hij schreef als in zijn schilderkunst. In zijn laatste boek, *A psychotherapist paints*, waarin zijn levensgeschiedenis, zijn werk als psychotherapeut en zijn kunst prachtig

samenkomen, noemt hij opnieuw hoe destructie altijd voorafgaat aan creatie. Hiermee is creatie voor hem een onuitputtelijke bron van hoop, zoals hij ook laat zien in de reflectie op zijn vrij recente serie schilderijen rond het thema 'nature'.

Op het NVGP-congres in 2014 konden we zien hoe vaardig Nitsun een groep leidde, anti-groep-elementen wist te ondervangen en hoe de groep op die manier onbelemmerd verder kon met het proces. Silvia Pol (2015) deed hier destijds in *Groepen* verslag van. In een lezing op het congres van het Israeli Institute of Group Analysis (IIGA) in Gonen

(Leferink op Reinink, 2016) pleitte Nitsun voor meer creativiteit in onze professionele organisaties, zodat deze niet verworden tot nietszeggende bolwerken. Hij ried psychotherapeutische organisaties onder meer aan prijsvragen uit te schrijven voor het beste essay. Een idee voor de NVGP?

In zijn latere jaren, mede beïnvloed door het boeddhistische gedachtegoed, stond Nitsun stil bij het belang van vergeving. Op het NVP-congres in 2017 hield hij de lezing *From hate to forgiveness in individuals, groups, and society*. In een daaraan gekoppelde middagworkshop liet hij deelnemers stilstaan bij wat zij precies aan gedachten en gevoelens ervoeren wanneer zij gekwetst waren en hoe zij dit in het contact met de betreffende ander konden uiten. Salvatore Vitale (2018) deed hier destijds in *Groepen* verslag van.

In de tuin van zijn huis in Hove stond een boeddhabeeld. Nitsun had het in Indonesië besteld. Toen het aankwam bleek het beeld evenwel erg donker, waarop hij besloot het goud te verven. Ieder ochtend keek hij, terwijl hij ontbeet, door het raam naar de Boeddha, die nu een stuk gelukkiger leek. Maar Boeddha maakte ook Nitsun gelukkiger.

In zijn reflecties bij 'Nature' in zijn laatste boek, een serie schilderijen ontstaan vanuit zijn wandelingen in de natuur, noemt hij hoe hij zich aangetrokken voelt tot het boeddhistisch gedachtegoed waarin vergankelijkheid zo centraal staat. Vergankelijkheid, van waaruit ontstaan plaatsvindt, ontstaan dat tot vergankelijkheid leidt, een eeuwige beweging in een onlosmakelijke, voortdurende verstrengeling, Nitsun ervoer het als troostend.

Met zijn laatste boek brengt Nitsun een prachtige en indrukwekkende integratie van alle aspecten van zichzelf en zijn levensgeschiedenis tot uitdrukking. In dit laatste, postuum verschenen werk laat hij zien hoe hij met zijn niet aflatende moed de integratie van verschillende aspecten in zichzelf heeft gezocht en gevonden, hoe hij tegen heersende opvattingen in durfde gaan, hoe zijn jeugdherinneringen diep verankerd waren en hij steeds weer op zoek bleef gaan naar vernieuwing en creatie.

Morris Nitsun heeft ons veel gegeven. Nu is het aan ons zijn visie door te geven.

*De wereld van dauw
is een wereld van dauw
maar toch, maar toch*
(Issa)

Literatuur

Leferink op Reinink, M. (2016). Exchange & growth in groups. Verslag van de derde internationale IIGA-conferentie. *Groepen. Tijdschrift voor groepsdynamica & groepspsychotherapie*, 11(3), pp. 38-44.

Nitsun, M. (1996). *The Anti-Group: Destructive forces in the group and their creative potential*. London: Routledge.

Nitsun, M. (2006). *The group as an object of desire: Exploring sexuality in group psychotherapy*. London: Routledge.

Nitsun, M. (2015). *Beyond the Anti-Group: Survival and transformation*. London: Routledge.

Pol, S. (2015). Opnieuw aan het denken gezet. Verslag van de lezing en masterclass van Morris Nitsun op het NVGP-congres 'De groep dichtbij, dicht bij de groep' op 14 november 2014. *Groepen. Tijdschrift voor groepsdynamica & groepspsychotherapie*, 10(1), pp. 13-18.

Vitale, S. (2018). Werken met haat en vergeving in individuele- en groepstherapie. Een verslag van de workshop van Morris Nitsun. *Groepen. Tijdschrift voor groepsdynamica & groepspsychotherapie*, 13(1), pp. 63-67.
